

uden tro. Karikaturkrisen har især gjort os i Nordeuropa ekstremt religionsforskrækkede. Religion associeres med fanatisme, terror, brud på menneskerettigheder; vi glemmer, at religion også kan være den grund som etiske og sociale holdninger formuleres ud fra.

Annette Møller

Kulturkanon – når Trine Dyrholm møder Søren Kierkegaard

Kulturministeriet: Kulturkanon, Politikens Forlag, 2006, 256 sider, 99 kr.

På et godt besøgt pressemøde den 24. januar 2006 offentliggjorde Kulturministeriet den nye, danske kulturkanon. Den 15. august 2006 udkom *Kulturkanon* som bog med indlagt dvd og i et første oplag på anseelige 175.000 eksemplarer. Bogen præsenterer 96 udvalgte hovedværker inden for kunstarterne arkitektur, billedkunst, design & kunsthåndværk, film, litteratur, populær- og partiturmusik og scenekunst.

Hos lederskribenter, hos anmeldere og hos hele den øvrige æstetiske gejstlighed har opfattelsen af denne nye kulturkanon aldrig været delt. Den har strakt sig fra det mildt medfølelse til det maliciøse. Men aldrig positiv. Indvendingerne har været massive, og spørgsmålene har været massevis. Det mest relevante og mest repeterede spørgsmål har væ-

ret, om man kan tillade sig at have en national, statsautoriseret kulturkanon. Er det så væsentligt at genrejse den nationale kultur, at en kulturkanon er nødvendig? Jørn Lund, formanden for kanonudvalgene, skriver i bogens introduktion, at ”bogen her er ikke et pensum, den er uden løftede pædagogiske pegefingre, den er til inspiration for den enkelte i arbejdet med at finde frem til den personlige kanon”. Men kan det lade sig gøre? Kan staten udgive en kulturkanon uden løftede pegefingre? Kan staten udgive en kulturkanon blot som inspiration, så den enkelte kan udarbejde sin egen kanon? Kan staten i det hele taget udgive en aldeles indbydende, farveprægtig, rigt og smukt illustreret kulturkanon uden at forholde sig kritisk til, hvad det er for et begreb, de abonnerer på?

Kanon (ikke at forveksle med det etymologisk beslægtede kanón, hverken substantivet eller adjektivet) er lånt fra græsk, hvor det oprindeligt har betydet ’rør, lige stok, rettesnor’. Det bruges (foruden om en bestemt slags flerstemmig sang) om tekstsamlinger, der er særligt udvalgte, og dermed har en særlig betydning som rettesnor. I Ordbog over det Danske Sprog defineres kanon som ”regel; rettesnor; (mønstergyldig) forskrift; forbillede”. Oprindeligt var kanonbegrebet knyttet til religiøs litteratur. Begrebet, som vi anvender det, er hidkaldt fra den autoritære katolske kirke, hvor det er den samling af skrifter, der har været anerkendt som ægte siden oldkirken (i modsætning til de apokryfe skrifter,

der ellers omhandler samme stof). I begyndelsen af vor tidsregning arbejdede skriftlærde med udvælgelsen af skrifter til Talmud eller til Det gamle Testamente. Få århundreder senere anvendtes et lignende konkordat til udvælgelsen af bøger til Det nye Testamente. Selve kanontanken er således tæt knyttet til Bibelen.

Inden for litteraturen har man altid haft optegnelser over forbilledlig og paradigmatiske litteratur, fx de lister, de alexandrinske filologer udarbejdede (De 10 talere eller De 3 tragikere), men det er først med den hollandske filolog David Ruhnksens *Historia Critica Oratorum Graecorum* fra 1768, at kanonbegrebet indsættes i en sekulær sammenhæng. Herefter går det imidlertid stærkt. I 1775 udgiver Johann Salomo Semler *Abhandlung von freier Untersuchung des Canon*, hvori det hedder, at det gamle og nye testamente ikke kan lære os noget om "historischen, chronologischen, philosophischen, moralischen Dingen", og i Thomas Carlyles *Sartor Resartus: On Heroes and Hero Worship* fra 1840 hedder det om Shakespeare og Dante, at de er "canonised, though no Pope or Cardinals took hand in doing it".

Kanonbegrebet udvikles gennem det efterfølgende århundrede og raffineres med Harold Blooms banebrydende, men forkætrede *The Western Canon* fra 1994: "No one has the authority to tell us what the Western Canon is [...]. It is not, cannot be, precisely the list I give, or that anyone else might give. If it were, that would

make such a list a mere fetish". Den vestlige kanon er autonom, mener Bloom, og den kan således ikke påvirkes politisk.

Og så er vi tilbage ved det indledende spørgsmål om, hvorvidt staten kan opstille en kanon. I *Et brev om tolerance* fra 1689 fremdrager John Locke en demarkationslinje mellem det, der angår den enkelte som privatsag, og det, der angår folket som samfundssag. "Det er ikke lovene, der garanterer opfattelsernes sandhed", skriver han og fortsætter: "Man ville have gjort sandheden en tjeneste, hvis man engang lod den virke i sin egen ret. De mægtiges herredømme, som ikke altid kender sandheden og ikke altid ønsker at kende den, har aldrig været eller vil aldrig være til nogen stor hjælp: den har ikke brug for magt til at vinde indpas i menneskenes bevidsthed, og den læres ikke med lovenes stemme. Med fremmed og lånt magt hersker fejltagelserne. Hvis sandheden ikke appellerer til intellektet med sit eget lys, kan den ikke styrkes med noget fremmed". Magten kender ikke sandheden, mener Locke, og det er – som også formanden for Kanonudvalget for Billedkunst, Hein Heinsen, er inde på – den vigtigste, mest centrale og relevante indvending mod en statsautoriseret kulturkanon: Hvorfor kommer den fra staten? Hvorfor kan det ikke komme fra borgerne? Det bliver der ikke svaret på i Kulturministeriets udgivelse.

Men nu er den her så, udgivelsen. Den er på 256 sider, inddelt i syv

kapitler efter de syv kanoniserede kunstarter, med forord in dublo af Brian Mikkelsen og Jørn Lund. Alle kunstarterne har et introducerende forord af de enkelte udvalgs formænd. Kapitlerne er organiseret efter samme skabelon: kunstner, titel, årstal, genre, begrundelse for kanonisering og betydning for eftertiden. Organiseringen er læservenlig, men også armvridende. Det er langt fra alle kunstarterne, der egner sig til sproglig mønstring. Den monumentalitet, der er kendetegnende for fx design & kunsthåndværk, arkitektur og billedkunst, er selvsagt svær at sprogliggøre. Desuden er kapitlerne, deres organisering til trods, underligt uhomogene: Nogle værker beskrives forbilledligt, mens andre værker stort set ikke beskrives, fordi skribenten fortaber sig i kunstnerens liv og leved.

Et andet problem ved organiseringen er, at selve begrundelsen for kanoniseringen ofte er både grotesk og klovnagtig. I begrundelsen for Søren Kierkegaards *Enten-Eller* hedder det således, at ”teksten og forfatteren er i dag kendt i store dele af verden, og teksten citeres flittigt i et hav af sammenhænge”. Naturligvis er kanonisering altid forbundet med die Qual der Wahl, men er der ikke nogle væsentligheds- og kvalitetskriterier, der bør opfyldes? Kanoniseret er også Trine Dyrholms ”Danse i måneskin” fra det danske melodigrandprix i 1987. Sangen er sød, og Trine Dyrholm er rigtig sød – men kanon? Søren Kier-

kegaard og Trine Dyrholm. Det er så vidt vides første gang, de optræder sammen, og det er faktisk netop her kulturkanontankens idé bliver ekstra problematisk: Når den bliver til praksis. Når Kierkegaard og Dyrholm, højkultur og lavkultur, bliver lige gyldige, bliver kulturkanonen ligegyldig. Noget, der ikke kan ligestilles, ligestilles. Og apropos ligestilling: blot seks af de 96 hovedværker er skabt af kvinder (Astrid Noacks ”Stående kvinde”, Marie Gudme Leths tekstiler, Gertrud Vasegaards testel, Leonora Christinas *Jammers Minde*, Karen Blixens *Vinter-Eventyr* og Inger Christensens *Sommerfugledalen*), mens der er langt over hundrede kanoniserede mænd.

Til gengæld er det en kvinde, der gør det absolut bedst på den dvd, der er indlagt i bogen: I fire uforglemmelige klip fortæller 89-årige Lisbeth Movin, der spiller præstekonen Anne Pedersdatter i Carl Th. Dreyers *Vredens dag* fra 1943, om filmens nøglescener, samtidig med at hun fortolker filmen og kommenterer sin egen rolle. Og det er afgjort filmene om filmene, der klarer sig bedst på dvd'en. Der er valgte scener fra filmene, bag om kameraet-optagelser, interviews med skuespillere og instruktører etc. Dvd'ens film om scenekunst og musik er en noget mere skønsom blanding. Fx fortæller solodanseren Thomas Lund informativt om August Bournonvilles *Sylfiden*, mens berettigelsen af knevre-klippet om Gasolins *Varsgo* er temmelig tvivlsom. Præsen-

tationen af design & kunsthåndværk, arkitektur, litteratur og billedkunst er til gengæld ikke nogen skønsom blanding. Den er bare uskøn. Ingen film, ingen speak, ingen 3D-animationer, ingen hyperlinks til den officielle hjemmeside, ingen mulighed for panorering – i stedet 12 lysbilleder. Ved litteraturdelen er der oftest blot et lysbillede af forfatteren, i enkelte tilfælde også faksimile fra kladden til det kanoniserede værk. Ved præsentationen af Herman Bangs *Ved vejen*, der handler om stationsforstander Bai, er der et lysbillede af Skørpings stationsbygning. Lysbillederne er ligegyldige, og de tilføjer ikke noget, som bogen ikke allerede har vist.

Bogen om den danske kulturkanon er indbydende, når man kigger på den, farveprægtig, rigt og smukt illustreret. Men den er uhomogen i sin form og for homogen i behandlingen af indholdet.

Kulturkanonen har sin egen officielle hjemmeside, www.kulturkanon.kum.dk. Her kan man studere de værker, som er udvalgt til kulturkanonen, og læse om de forskellige udvalg og deres begrundelser. Derudover er følgende hjemmesider om kulturkanonen værd at besøge: www.kulturkanon.dk, www.dr.dk/kanon, www.kb.dk/kanon og <http://uvm.gonesurfing.dk>, der indeholder inspiration og forslag til, hvordan man kan anvende kulturkanon i undervisning. Når der nu findes udmærkede hjemmesider med begrundelser, inspiration og forslag, så kunne man

med fordel have medtænkt den interaktive del i tilblivelsesprocessen. I selve bogen nævnes hjemmesiderne ikke. Når Jørn Lund som formand for kanonudvalgene skriver, at bogen er tænkt som ”inspiration for den enkelte i arbejdet med at finde frem til den personlige kanon”, så kunne det have været nyttigt, hvis den dannede lægmand – via en bedre udviklet interaktiv del – på en raffineret måde kunne have haft muligheden for at generere sin egen kanon i samarbejde med bogens autoriserede. Til sidst i bogen er der tre blanke sider. Er de mon tiltænkt egen pen, så man kan nedskrive ”den personlige kanon”, som Jørn Lund altså anbefaler i sit forord?

Martin Blok Johansen

Skønhed – et must for seriøse visdomsstræbere!

Dorthe Jørgensen: Skønhed – En engel gik forbi, Aarhus Universitetsforlag, 2006, 232 sider, 198 kr.

Dorthe Jørgensen har udgivet essaysamlingen *Skønhed – En engel gik forbi* på Aarhus Universitetsforlag som del af serien UNIVERS. Bogen er velredigeret og grundigt korrekturlæst – alt i alt en lækker bog at få i hånden.

Gennem bogens 17 essays forfølger Jørgensen spørgsmålet om skønheden ud fra det standpunkt, at det